

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

UYSAL VE OSAL – TÜRKİYE

(Başvuru no. 1206/03)

KARAR

STRAZBURG

13 Aralık 2007

İşbu karar AIHS'nin 44/2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 1206/03 başvuru numaralı davanın nedeni T.C. vatandaşları Sait Uysal ve İskan Osal'ın ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 20 Kasım 2002 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur.

Başvuranlar, Diyarbakır Barosu avukatlarından F. Gümüş tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1974 ve 1972 doğumludurlar ve Şırnak'ta ikamet etmektedirler.

Başvuranlar, sırasıyla 27 Haziran 1992 ve 24 Mayıs 1992 tarihlerinde, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) isimli yasadışı bir örgüte üye oldukları şüphesi üzerine gözaltına alınmışlardır. Sırasıyla 9 Temmuz 1992 ve 8 Haziran 1992 tarihlerinde, başvuranlar tetkik hakimi önüne çıkarılmışlardır ve tetkik hakimi tutuklanmalarına karar vermiştir.

1 Eylül 1992 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, başvuranlar da dahil olmak üzere 49 sanık hakkında bir iddianame sunmuştur. Başvuranları, devletin birliğini bozma ve ülke topraklarının bir bölümünü devletin kontrolünden çıkartma amaçlı faaliyetler yürütmekle suçlamıştır. Savcı, mahkemeden, başvuranları, Ceza Kanunu'nun 125. maddesine uygun olarak cezalandırması talebinde bulunmuştur.

12 Haziran 1998 tarihinde, başvuranların tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmaları kararı verilmiştir. 1998 yılında belirli olmayan bir tarihte, ikinci başvuran yurtdışına çıkmıştır.

3 Temmuz 1998 tarihinde, biri askeri hakim olmak üzere üç hakimden oluşan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi kararını vermiştir. Mahkeme, başvuranları, yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık yapmaktan suçlu bulmuş ve Ceza Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırmıştır. Başvuranlar temyiz başvurusunda bulunmuşlardır.

Bu süre içerisinde, 18 Haziran 1999 tarihinde, Anayasa değişikliği yapılmış ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri heyetlerinde bulunan askeri hakimler sivil hakimler ile değiştirilmiştir.

14 Ekim 1999 tarihinde, Yargıtay, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

30 Aralık 1999 tarihinde, üç sivil hakimden oluşan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranların yargılamalarını yeniden başlatmıştır. Mahkeme, ayrıca, başvuranlar da dahil olmak üzere tüm sanıkları, Yargıtay'ın kararına ilişkin görüşlerini sunmaları amacıyla bir sonraki duruşmaya çağırma kararı vermiştir.

Mahkeme, dava zarfında, başvuranları tekrar tekrar duruşmaya çağırmıştır; ancak, ikinci başvuran yanıt vermemiştir. Sonuç olarak, 24 Aralık 2002 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, ikinci başvuran hakkındaki dosyanın ayrılmasına ve bu dosyaya başka bir dosya numarası verilmesine karar vermiştir. Ayrıca, birinci başvuranı bir terör örgütüne üyelikten suçlu bulmuş ve Ceza Kanunu'nun 168. maddesi uyarınca on iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırmıştır.

10 Nisan 2003 tarihinde, Yargıtay, birinci başvuranın hapis cezasının yeniden hesaplanması gerektiği kararını vermiş ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

30 Eylül 2003 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, birinci başvuranın hapis cezasını yeniden hesaplamış ve sekiz yıl dört ay hapis cezasına çarptırılması gerektiği kararını vermiştir. Bu karar 26 Şubat 2004 tarihinde kesinleşmiştir.

Anayasa değişikliği ardından, 7 Mayıs 2004 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmıştır ve ikinci başvuranın davası Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ne geçmiştir.

14 Temmuz 2006 tarihinde, mahkeme, ikinci başvuran hakkında tutuklama emri çıkarmıştır. Dava dosyasındaki bilgilere göre, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılama halen devam etmektedir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 5/3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, gözaltı sürelerinin, AİHS'nin 5/3. maddesine aykırı olarak, makul süreyi aştığı konusunda şikayetçi olmuşlardır.

AİHM, başvuranların gözaltı sürelerinin sırasıyla 9 Temmuz 1992 ve 8 Haziran 1992 tarihlerinde sona erdiğini kaydetmiştir. Ancak, AİHM başvurusu 20 Kasım 2002 tarihinde yapılmıştır ve bu süre, iddia konusu ihlale yol açan olayların gerçekleştiği tarihten itibaren altı aydan uzun bir süredir.

AİHM, bu şikayetin gerekli süre içinde yapılmadığı ve AİHS'nin 35. maddesinin 1. ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmesi gerektiği kararını vermiştir.

II. AİHS'NİN 6/1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

A. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

Başvuranlar, AİHS'nin 6. maddesi uyarınca, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi heyetinde askeri hakim bulunması nedeniyle bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmadıkları iddiasında bulunmuşlardır.

Hükümet, askeri hakimlerin bu mahkemelerin heyetlerinde yer almamasını öngören 1999 tarihli anayasal değişikliğe atıfta bulunmuştur.

AİHM, ikinci başvuran hakkındaki ceza davasının halen Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam etmekte olduğunu gözlemlemiştir. Dolayısıyla bu başvuranın şikayeti

prematüredir ve AİHS'nin 35. maddesinin 1. ve 4. paragrafları kapsamında, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmelidir.

Birinci başvuran hususunda ise, AİHM, geçmişte benzer davaları incelediğini ve AİHS'nin 6/1. maddesinin ihlal edilmiş olduğu kararını verdiğini hatırlatmıştır (bkz., *Özel – Türkiye*, no. 42739/98, 7 Kasım 2002; *Özdemir – Türkiye*, no. 59659/00, 6 Şubat 2003). Ancak, bu başvuru aşağıda belirtilen sebeplerden ötürü farklı tutulabilir.

AİHM, birinci başvuranın, heyetinde askeri hakim bulunan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından mahkum edilmiş olmasına rağmen, sonradan söz konusu kararın 14 Ekim 1999 tarihinde Yargıtay tarafından bozulduğunu kaydetmiştir. Bu süre zarfında, temyiz davası devam ederken, Haziran 1999'da Anayasa'da değişiklik yapılmış ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi heyetinde bulunan askeri hakim sivil hakim ile değiştirilmiştir. Sonuç olarak, Yargıtay'ın kararını müteakip, birinci başvuran, olağan ceza hukukunca sağlanan usule ilişkin bütün güvencelerle birlikte, üç sivil hakimden oluşan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yeniden yargılanmıştır (bkz., *Yaşar – Türkiye*, no. 46412/99, 31 Mart 2005; *Tarlan – Türkiye*, no. 31096/02, 30 Mart 2006; *Pakkan – Türkiye*, no. 13017/02, 31 Ekim 2006).

Yukarıda belirtilenler ışığında, AİHM, birinci başvuranın, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin şikayetinin, AİHS'nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmesi gerektiği kararını vermiştir.

B. Davanın süresi

Başvuranlar, dava süresinin, AİHS'nin 6/1. maddesinde ortaya konan “makul süre” şartıyla uyumlu olmadığı konusunda şikayetçi olmuşlardır. Söz konusu madde şöyledir:

“Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, ... görülmesini istemek hakkına sahiptir.”

Hükümet, kovuşturmanın 49 sanığı kapsaması ve bu sanıklar hakkındaki suçlamalarının çok ciddi olması nedeniyle davanın karmaşık olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, delil toplamak ve olayları tespit etmek güç olmuştur. Hükümet, ayrıca, başvuranların ve başvuranların avukatının çok fazla duruşmaya katılmadıklarını ileri sürmüştür. Son olarak, ikinci başvuran, kaçarak davanın süresinde etkili olmuştur.

1. Kabuledilebilirliğe İlişkin

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru taşımadığını tespit etmiştir. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

2. Dikkate alınması gereken süre

i. Birinci başvurana ilişkin

Dikkate alınması gereken süre birinci başvuranın yakalanmasıyla 27 Haziran 1992 tarihinde başlamış ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararıyla 30 Eylül 2003

tarhinde sona ermiştir. Dolayısıyla, birinci başvurana ilişkin olarak, beş aşamalı bir yargı için on bir yıl üç ay sürmüştür.

ii. İkinci başvurana ilişkin

AİHM, ikinci başvurana ilişkin yargılamanın, başvuranın yakalanmasıyla birlikte 24 Mayıs 1992 tarihinde başladığını ve halen devam etmekte olduğunu kaydetmiştir. Dolayısıyla, başvuranın yargılaması, üç aşamalı bir yargı için on beş yıldan fazla sürmüştür. Ancak, AİHM, ikinci başvuranın, 1998 yılı içinde, yargılaması devam ederken ülkeyi terk ettiğini ve dava yeniden başladığında geri dönmediğini gözlemlemiştir. AİHM, sanığın kaçışının, davanın süresine ilişkin olan AİHS'nin 6 § 1. maddesi tarafından sağlanan güvencenin kapsamı üzerinde belirli etkileri olduğunu hatırlatmaktadır. Sanığın kaçması halinde, bu kişinin kaçışından sonraki makul olmayan dava süresinden şikayetçi olmaya hakkı olmadığı kabul edilebilir. Bu varsayımı çürütmek için yeterli gerekçe gösterilmediği takdirde aksi gerçekleşmez (bkz. *Ventura – İtalya*, no. 7438/76). Ancak, başvuranın, yokluğunun ilk aşamalarında kendi ülkesinde kanun önüne çıkmaktan kaçındığına dair somut bir gösterge olmadığına göre, ilgili süre Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin ikinci başvuranı Yargıtay'ın kararına ilişkin görüşlerini sunması amacıyla bir sonraki duruşmaya çağırdığı ve sonrasında başvuranın gelmediği tarih olan 30 Aralık 1999 tarihinde sona ermiş olarak kabul edilmelidir (bkz., *Vayıç – Türkiye*, no. 18078/02). Dolayısıyla, dikkate alınması gereken ilgili süreç, iki aşamalı bir yargı için yedi yıl altı aydan daha uzun bir süredir.

3. Esas

AİHM, dava süresinin makuliyetinin, davanın koşulları ışığında ve davanın karmaşıklığı, başvuranların ve ilgili makamların tutumu kriterleri göz önünde tutularak değerlendirilmesi gerektiğini yinelemiştir (bkz., diğer pek çok kararın yanı sıra, *Pélissier ve Sassi – Fransa* [BD], no. 25444/94).

AİHM, bu davadaki konularla benzer konular ortaya koyan davalarda sıklıkla AİHS'nin 6/1. maddesinin ihlalini tespit etmiştir (bkz., yukarıda anılan *Pélissier ve Sassi*).

Kendisine sunulan tüm belgeleri inceleyen AİHM, bu davada farklı bir sonuca varmasını sağlayacak bir delil veya savunmanın Hükümet tarafından ortaya konmadığını değerlendirmiştir. AİHM, konuya ilişkin içtihadını göz önünde tutarak, bu davada kovuşturma süresinin aşırı olduğu ve “makul süre” şartına uymadığı kararını vermiştir.

Dolayısıyla, 6/1. madde ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

Sözleşme'nin 41. maddesine göre “Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın adil tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuranlar, 100.000 Euro maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

Hükümet, söz konusu talebe itiraz etmiştir.

AİHM, talep edilen maddi tazminat ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı görmemiş ve bu nedenle bu talebi reddetmiştir. Manevi tazminat hususunda, AİHM, hakkaniyet temelinde karar vererek, birinci başvurana 2.400 Euro ve ikinci başvurana 1.800 Euro ödenmesine karar vermiştir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranların temsilcisi, Diyarbakır Barosu'nun ücret tarifesini temel almış ve AİHM önünde bu davanın hazırlanması ve sunumunda harcanan 26 saatlik adli çalışma karşılığı 10.100 Yeni Türk Lirası (YTL) (yaklaşık 5.800 Euro) talep etmiştir.

Hükümet, bu talebe itiraz etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre, başvuran, ancak mahkeme masraflarının zorunlu olarak ve gerçekten yapıldığı ve miktarının makul olduğu kanıtlandığı durumda mahkeme masraflarının ödenmesi hakkına sahiptir. Bu davada, sahip olduğu bilgileri ve yukarıda belirtilen kriterleri göz önünde tutan Mahkeme, başvuranlara bu başlık altında 1.500 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme faizi

Gecikme faizi Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Dava süresinin aşırı olmasına ilişkin şikayetin kabuledilebilir ve başvurunun kalanının kabuledilemez olduğuna;

2. AİHS'nin 6/1. maddesinin ihlal edildiğine;

3. a) AİHS'nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Yeni Türk Lirası'na çevrilmek üzere ve her türlü vergi ve kesintiden muaf tutularak Savunmacı Hükümet tarafından aşağıda belirtilen miktarların ödenmesine;

(i) Birinci başvurana 2.400 Euro (iki bin dört yüz Euro) manevi tazminat;

(ii) İkinci başvurana 1.800 Euro (bin sekiz yüz Euro) manevi tazminat;

(iii) Yargılama masraf ve giderlerine karşılık başvuranlara ortaklaşa olarak 1.500 Euro (bin beş yüz Euro);

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;

4. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları gereğince 13 Aralık 2007 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley NAISMITH
Katip Yardımcısı

Boštjan M. ZUPANČIČ
Başkan